

Designing an Effective and Efficient Model to Increase the Attraction of People's Deposits of the Province's Relief Fund

Meysam Modarresi

PhD in Entrepreneurship; Faculty Member of the Faculty of Economics; Management and Administrative Sciences; Tehran, Iran;
Email: mmodarresi@semnan.ac.ir

Received: 20, Sep. 2023 | Accepted: 10, Oct. 2023

Abstract

Introduction: Charitable funds are institutions with the help of which economic development can be achieved and their high potential can be used. In the current conditions of the society, the quantitative and qualitative development of charitable institutions has become a necessary task; Governments alone cannot respond to the growing needs of the country, but charitable institutions can be a powerful arm for the government and vulnerable groups. However, in addition to the good work they do, these institutions suffer from a series of damages and challenges.

Methodology: This research examines the damages of the “Emdad Velayat” fund of the Khomeini Relief Foundation and by using the opinions of the experts of this fund and by examining the effective models in the world in the field of financing, with an exploratory approach and using the qualitative research methods of comparative study and thematic analysis. He made suggestions in order to make this fund as efficient as possible.

Findings: The findings of this research showed that the use of new financing method, platform economy, effective field presence, effective marketing mix and agility are among the main suggestions presented to this fund.

Conclusion: By presenting the efficiency model of the “Emdad Velayat” fund, the challenges and harms of this fund were identified, and then by stating operational strategies, we tried to solve the problems of this fund.

Keywords: Damages of Qarz Al-hasna Funds, Efficiency of Qarz Al-hasna, Micro Financing, Qarz Al-hasna

Imam Khomeini Relief Foundation
Empowerment and
Deprivation-elimination Journal

<https://pajooresh.emdad.ir>

Vol. 1 | No. 2 | pp. 1-30

Autumn 2023

طراحی الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت

میشم مدرسی

دکتری کارآفرینی؛ عضو هیئت علمی؛ دانشکده اقتصاد؛
مدیریت و علوم اداری؛ تهران، ایران؛
mmodarresi@semnan.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۹ | پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۸

چکیده

مقدمه: صندوق‌های خیریه، نهادهایی هستند که به کمک آن می‌توان به توسعه اقتصادی دست یافت و از پتانسیل بالای آن‌ها استفاده کرد. از طرفی دیگر، در شرایط کنونی جامعه، توسعه کمی و کیفی مؤسسات خیریه به امری ضروری مبدل شده است؛ چرا که نه تنها دولت‌ها به تنهایی نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای فزاینده کشور باشند بلکه مؤسسات خیریه در این بین به مشابه بازویی توانا برای دولت و یار غمخوار برای اقشار آسیب‌پذیر به حساب می‌آیند. ولی با این وجود این مؤسسات در کنار کارهای خیری که انجام می‌دهند دچار یک سری آسیب و چالش‌ها هستند.

روش‌شناسی: پژوهش پیشرو با بررسی آسیب‌های صندوق امداد ولایت کمیته امداد خمینی (ره) و با استفاده از نظرات خبرگان این صندوق و بررسی مدل‌های کارآمد موجود در دنیا در حوزه تأمین مالی، با رویکردی اکتشافی و استفاده از روش‌های تحقیق کیفی مطالعه تطبیقی و تحلیل مضمون، پیشنهاداتی در راستای کارآمدسازی هرچه بیشتر این صندوق ارائه داد.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد که استفاده از شیوه تأمین مالی نوین، اقتصاد پلتفرمی، حضور میدانی مؤثر، آمیخته بازاریابی مؤثر و چابک‌سازی از رئوس پیشنهادات ارائه شده به این صندوق می‌باشد.

نتیجه‌گیری: با ارائه مدل کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، چالش‌ها و آسیب‌های این صندوق شناسایی شد و در ادامه با بیان راهبردهای عملیاتی، سعی شد تا مشکلات این صندوق مرتفع شود.

نشریه علمی توانمندسازی و محرومیت‌زدایی

کمیته امداد امام خمینی (ره)

<https://pajooresh.emdad.ir>

دوره ۱ | شماره ۲ | صص ۱-۳۰

پاییز ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها: آسیب‌های صندوق‌های قرض‌الحسنه، کارآمدسازی قرض‌الحسنه، تأمین مالی خرد، قرض‌الحسنه

مقدمه

یکی از تفاوت‌های اساسی مکتب اقتصادی اسلام با سایر مکاتب اقتصادی، توجه خاص به نیازمندان، آسیب‌دیدگان و اقشار ضعیف جامعه است. در این مکتب برای تأمین نیازهای معیشتی آنان راهکارهای انسانی و متناسب با شأن و کرامت انسان در نظر گرفته شده است. یکی از این راه‌ها که در قرآن و روایات نیز مورد تشویق و ترغیب جدی بوده است، اعطای قرض بدون بهره و به اصطلاح قرض‌الحسنه است. با وجود مزایای جذب سرمایه به شیوه خرد، این مدل بازبانکداری خالی از اشکال نیست. در پژوهش پیش رو صندوق امداد ولایت به‌عنوان یکی از صندوق‌های قرض‌الحسنه فعال در عرصه تأمین مالی خرد به شکل مبسوطی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و آسیب‌ها و راهکارهای مقابله با این آسیب‌ها تعیین خواهد شد.

بیان مسأله

باید اذعان داشت که توانمندی همه انسان‌ها برای حل و فصل مشکلات و گرفتاری‌های زندگی به‌ویژه در رابطه با مسائل مالی یکسان نیست و به فرموده امام خمینی (ره) پرداخت وام قرض‌الحسنه به منزله تقسیم مشکلات و مسائل بزرگ و خارج از توان افراد نیازمند به بخش‌های کوچک و قابل حل می‌باشد. در ایران صندوق‌های قرض‌الحسنه با اهداف خیرخواهانه و با شیوه‌های کاملاً اساسی فعالیت می‌کنند، در این راستا صندوق امداد ولایت نیز با اهداف مشابه شروع به افتتاح حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز ریالی مطابق ضوابط اعلامی از سوی بانک مرکزی، افتتاح حساب‌های سپرده قرض‌الحسنه ویژه ریالی (وجوه اداره شده) مطابق ضوابط اعلامی از سوی بانک مرکزی، نگهداری حداقل ۵ درصد و حداکثر ۱۰ درصد وجوه دریافتی از اشخاص تحت عنوان «سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز» به صورت «اوراق مشارکت با تضمین بانک‌ها، بانک مرکزی یا دولت»، «سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت نزد بانک‌ها» و یا ترکیبی از آن‌ها، اعطای وام قرض‌الحسنه برای رفع نیازهای ضروری مانند ایجاد اشتغال، هزینه‌های ازدواج، تهیه جهیزه، درمان بیماری، ساخت، تأمین و تعمیرات مسکن و کمک هزینه‌های تحصیلی،

از محل مانده منابع صندوق، اخذ کمک. هدایای نقدی و غیرنقدی از دولت، اشخاص حقیقی و یا حقوقی کرده است.

در حال حاضر محدودیت در زمینه شناسایی و بهره‌گیری از الگوهای مطلوب و کاربردی با هدف افزایش جذب سپرده‌های مردمی مهم‌ترین مسأله صندوق امداد ولایت می‌باشد و محدودیت‌های مطرح در اساسنامه صندوق نیازمند یک رویکرد جدید به این موضوع می‌باشد. بنابراین پژوهش حاضر در راستای حل این مسأله به دنبال پاسخگویی به سؤال ذیل می‌باشد:

الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت با در نظر داشتن محدودیت‌های در اساسنامه صندوق کدام است؟

ضرورت اجرای طرح

به‌عنوان یک رویکرد مناسب در نظام مالی اسلامی، سنت قرض‌الحسنه به‌عنوان یکی از گزینه‌های جایگزین معاملات ربوی در تجهیز و تخصیص منابع معرفی شده است. قرض‌الحسنه پاسخگوی نیاز افرادی است که نه آنقدر نیازمندند که مستحق مساعدت بلاعوض باشند و نه آنقدر توانایی مالی دارند که بتوانند شغلی را راه‌اندازی نمایند. علی‌رغم جایگاه ویژه قرض‌الحسنه در نظام بانکی بدون ربا، سازوکار نظام بانکی در حوزه فرایندها و مراودات مالی نتوانسته است این هدف را تأمین کند و این در حالی است که از طرفی به دلیل عدم توجه به اهمیت قرض‌الحسنه، قریب به نیمی از منابع قرض‌الحسنه به مصارفی غیر از اهداف تعیین‌شده اختصاص یافته و از طرف دیگر سهم سپرده‌ها و تسهیلات قرض‌الحسنه نیز به‌طور پیوسته کاهش یافته است و طبیعی است حل این مشکل تنها در سایه مشارکت فعال نظام بانکی، دولت و در نهایت مردم میسر خواهد بود. امروزه با توجه به گسترش رقابت در جذب منابع مالی بین گروه‌های بانکی دولتی و خصوصی موجود، بانک‌های خصوصی، مؤسسات مالی و اعتباری جدید و همچنین گسترش دامنه فعالیت مؤسسات قرض‌الحسنه، اهمیت شناسایی و به‌کارگیری عوامل مؤثر بر منابع بانکی بسیار حائز اهمیت است (عرفانی و همتی، ۱۳۹۳). بنابراین شناخت روش‌ها و الگوهای مؤثر بر افزایش سپرده‌های مردمی در صندوق‌های قرض‌الحسنه امری ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به اینکه صندوق امداد ولایت موظف است میزان سپرده مردمی خود را از ۱۰ هزار میلیارد ریال در پایان سال اول برنامه متناسب با سال‌های برنامه به ۷۵

هزار میلیارد ریال در پایان برنامه افزایش دهد ضرورت انجام پژوهشی در ارتباط با الگوی مؤثر و کارآمد جهت افزایش سپرده‌های مردمی بیش از پیش نمایان به نظر می‌رسید.

هدف اصلی پژوهش

طراحی الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت با در نظر داشتن محدودیت‌های مطرح در اساسنامه صندوق امداد ولایت

پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق

پرسش اصلی

الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت با در نظر داشتن محدودیت‌های مطرح در اساسنامه صندوق کدام است؟

پرسش‌های فرعی

- ◇ الگوهای موجود برای افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق‌های قرض الحسنه در سطح داخلی و بین‌المللی کدام‌اند؟
- ◇ آسیب‌های مربوط به الگوهای موجود در زمینه افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق‌های قرض الحسنه در سطح داخلی و بین‌المللی کدام‌اند؟
- ◇ الگوی مطلوب دارای چه ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی است؟
- ◇ الزامات لازم جهت به‌کارگیری الگوی مؤثر و کارآمد در زمینه افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت با در نظر داشتن محدودیت‌های مطرح در اساسنامه صندوق کدام‌اند؟

روش پژوهش

متغیرهای مؤثر بر افزایش جذب سپرده‌های مردمی در صندوق امداد ولایت با توجه به محدودیت‌های مطرح در اساسنامه صندوق ولایت شناسایی می‌شود. بنابراین تحقیق حاضر ماهیت اکتشافی داشته و از آنجا که در پی طراحی الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت و ارائه کاربردهای سیاستی به سیاست‌گذاران این حوزه است لذا یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود. این پژوهش به لحاظ نوع متغیر، دارای متغیرهای کیفی بوده که پس از اجرای روش میدانی و

انجام مصاحبه‌ها شناسایی شده است. مراحل تحقیق بدین گونه است که ابتدا به مطالعه کتابخانه‌ای در ارتباط با عوامل مؤثر بر جذب سپرده‌های بانکی با تأکید بر صندوق‌های قرض الحسنه و شناسایی الگوهای موجود پرداخته شده است. سپس با جمع‌بندی متغیرها و الگوهای موجود، سؤالات مصاحبه طراحی شده است. پس از شناسایی دقیق افراد خبره در این موضوع و انجام مصاحبه‌ها، از طریق تحلیل تم به طراحی الگوی مؤثر و کارآمد در زمینه افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت و الزامات مورد نیاز برای پیاده‌سازی اقدام شده است. همچنین برای اعتباریابی الگوی نهایی از تکنیک دلفی استفاده شده است.

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش برای انجام مطالعه تطبیقی نمونه‌های موفق از روش تحلیل محتوای اسناد در دسترس استفاده شده است. همچنین برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از تحلیل تم استفاده شده است. تحلیل تم روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است و داده‌های متنی پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. فرایند تحلیل تم زمانی شروع می‌شود که تحلیلگر الگوهای معنی و موضوعاتی که جذابیت بالقوه دارند را مورد نظر قرار می‌دهد. این تحلیل شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه‌ای از داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده، و تحلیل داده‌ها و یافته‌های است که به وجود می‌آیند (Braun & Clarke, 2006).

مبانی نظری

بانکداری

مدیریت تجهیز و تخصیص منابع در بازار پول را بانکداری می‌گویند. مجموعه‌ای از فعالیت‌ها در عملیات بانکی، شامل سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و سازماندهی و اجرا، نظام بانکداری نام دارد (دانشنامه عمومی).

بانکداری اسلامی

از آنجایی که واژه بهره از پیش تعیین شده (ربا) در بانکداری متعارف با فقه و شریعت در تضاد بود بنابراین اکثریت مراجع این فعالیت را حرام دانسته و به جای آن عقود اسلامی را در بانکداری وارد نمودند. گرچه بانکداری اسلامی در بیشتر موارد با بانکداری بدون

ربا همسان شمرده می‌شود اما نظام بانکداری اسلامی فراتر از بانکداری بدون ربا بوده و از لحاظ ساختار و اهداف تفاوت ماهوی با بانکداری متعارف دارد که این تفاوت‌ها در بعضی موارد نقطه مشترک با بانکداری اخلاقی است. عمده تفاوت‌های بانکداری اسلامی و بانکداری متعارف (ربوی) به شرح زیر است:

- ◇ تفاوت از لحاظ ساختار: در بانکداری ربوی مبتنی بر بهره ثابت و سود از پیش تعیین شده اما در بانکداری اسلامی مبتنی بر مشارکت در سود و زیان است؛
- ◇ تفاوت از لحاظ ابعاد حقوقی: رابطه در بانکداری ربوی داین و مدیون در بانکداری اسلامی و کیل و موکل جز در عقد قرض الحسنه.

اهداف و ویژگی‌های نظام بانکداری اسلامی

الف: اهداف

- ◇ استقرار نظام پولی بر اساس عدل و عدالت و گردش صحیح پول و اعتبار در جهت سلامت و رشد اقتصاد کشور؛
- ◇ فعالیت در جهت تحقق برنامه‌ها و سیاست‌های دولت با ابزارهای پولی و مالی؛
- ◇ ایجاد تسهیلات لازم در جهت گسترش فرهنگ تعاون و قرض‌الحسنه از طریق جذب اندوخته‌ها و پس‌اندازها.

ب: ویژگی‌ها

- ◇ تخصیص بخشی؛
- ◇ تعدیل فرهنگ و ثقه؛
- ◇ بازگشت روان و بدون وقفه پول؛
- ◇ هدایت، کنترل و نظارت بر مصرف تسهیلات؛
- ◇ سودآوری مطلوب و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری؛
- ◇ توزیع درآمد بانک‌ها در گستره وسیعی از اقشار جامعه.

انواع سپرده‌های بانک

سپرده‌های بانکی را معمولاً به دو دسته اصلی تقسیم می‌کنند:

۱. سپرده‌های دیداری ۲. سپرده‌های غیردیداری (مدت‌دار)

سپرده‌های دیداری یا سپرده جاری به سپرده‌ای اطلاق می‌شود که به محض مطالبه

آن از بانک و بدون اطلاع قبلی قابل پرداخت بوده و عیناً مانند وجه نقد قابلیت نقل و انتقال داشته باشد.

سپرده غیردیداری به سپرده‌ای اطلاق می‌شود که بر اساس توافق بین بانک و مشتری در اختیار بانک قرار گرفته و بازپرداخت آن از طرف در سررسید معینی با اخطار قبلی مشتری و یا شرایط دیگری بدون اخطار قبلی امکانپذیر است. به عبارت دیگر ایجاد سپرده غیردیداری با محرومیت موقت استفاده از آن به عنوان پول (بر خلاف سپرده دیداری) توأم است.

با توجه به قانون بانکداری و آئین‌نامه‌های اجرایی در یک تقسیم‌بندی کلی انواع سپرده‌ها به سه گروه زیر تقسیم می‌شود:

- ◇ حساب جاری (قرض الحسنه)؛
- ◇ حساب پس‌انداز (قرض الحسنه)؛
- ◇ سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار (کوتاه‌مدت و بلندمدت).

شیوه‌های تأمین مالی خرد اسلامی

تأمین مالی خرد در طول دهه گذشته رشد فزاینده‌ای از حیث گستره مفهومی، اهداف، نهادها، ابزارها و دامنه عرضه‌کنندگان و متقاضیان داشته است. اکنون برنامه‌های تأمین مالی خرد به گونه‌ای طراحی می‌شوند که توان پاسخگویی به نیازهای مختلف را داشته باشند. ضرورت پرداختن به انقلاب تأمین مالی خرد و لزوم طراحی نظام تأمین مالی خرد اسلامی در کشور حقیقتی انکارناپذیر است. شیوه‌های تأمین مالی خرد اسلامی را می‌توان در قالب تجهیز و تخصیص منابع تأمین مالی خرد بررسی کرد. شیوه‌های تجهیز منابع خرد به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱. عقود که در آن اصل سرمایه بازنمی‌گردد: مانند وقف، زکات، هبه، صدقه و نذر؛
۲. عقود که در آن فقط اصل سرمایه بازمی‌گردد: مانند قرض الحسنه، حبس.

و شیوه‌های تخصیص منابع خرد هم به چهار دسته ذیل تقسیم می‌شوند:

۱. عقود که در آن اصل سرمایه بازنمی‌گردد: مانند هبه؛
۲. عقود که در آن فقط اصل سرمایه بازمی‌گردد: مانند قرض الحسنه؛
۳. عقود که در آن سرمایه و سود ثابت بازمی‌گردد: مانند بیع، اجاره، استصناع، جعاله؛

عقودی که در آن سرمایه و سود متغیر بازمی‌گردد: مانند مشارکت، مضاربه، مساقات (خان‌احمدی، ۱۳۹۷).

روش پژوهش

در این پژوهش از دو روش تحقیق کیفی استفاده شده است که عبارت‌اند از روش تحقیق کیفی تطبیقی و روش تحقیق کیفی تحلیل مضمون. همچنین برای هر یک از این روش‌ها استراتژی‌های پژوهش، ابزارهای جمع‌آوری داده و همچنین جامعه و نمونه آماری تشریح خواهد شد. همچنین نرم‌افزار Maxqda.20 نیز به‌عنوان ابزار تحلیل داده‌های کیفی توضیح داده خواهد شد.

الگوی پژوهش

الگوی نظری پژوهش به محدودیت‌های توانمندسازی افراد و گروه‌های کم‌درآمد، از طریق تأمین مالی خرد می‌پردازد، با آسیب‌شناسی تأمین مالی خرد اسلامی می‌توان این محدودیت‌ها را شناسایی کرد و فقر به‌وجود آمده از این ناحیه را کاهش داد. با توجه به اینکه هدف پژوهش جاری، شناخت عوامل مؤثر بر آسیب‌های تأمین مالی خرد اسلامی در صندوق امداد ولایت می‌باشد، برای نیل به اهداف از پیش تعیین شده، نیازمند طرح مجموعه‌ای از سؤالات در قالب مصاحبه از مدیران و کارشناسان باسابقه کمیته امداد امام خمینی است.

پژوهش پیش‌رو از لحاظ ماهیت اکتشافی است و از لحاظ هدف، رویکردی توسعه‌ای دارد. داده‌های این تحقیق از نوع کیفی بوده و جامعه آماری آن را مدیران کمیته امداد و همچنین مسئولان و مدیران ارشد صندوق امداد ولایت تشکیل داده‌اند.

همچنین نمونه‌ها به‌صورت هدفمند و با توجه به میزان اطلاعات افراد از شرایط تأمین مالی این صندوق و همچنین تسلط بر شیوه‌های جدید جذب تأمین مالی خرد در سطح مؤسسه نامبرده و یا سایر مؤسسات مالی و بانکی به تعداد ۲۰ انتخاب شدند که البته منطق اشباع نظری داده‌ها منجر به انتخاب این تعداد نمونه شد. پژوهش حاضر به‌دنبال شناسایی متغیرهای مؤثر بر افزایش جذب سپرده‌های مردمی در صندوق امداد ولایت با توجه به محدودیت‌های مصرح در اساسنامه صندوق ولایت است. بنابراین تحقیق حاضر ماهیت اکتشافی داشته و از آنجا که پژوهش حاضر در پی طراحی الگوی مؤثر و کارآمد افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت و ارائه کاربردهای سیاستی به

سیاست‌گذاران این حوزه است لذا یک پژوهش کاربردی محسوب می‌شود. پژوهش حاضر به لحاظ نوع متغیر، دارای متغیرهای کیفی بوده که پس از اجرای روش میدانی و انجام مصاحبه‌ها شناسایی می‌شود. مراحل تحقیق بدین گونه است که ابتدا به مطالعه کتابخانه‌ای در ارتباط با عوامل مؤثر بر جذب سپرده‌های بانکی با تأکید بر صندوق‌های قرض‌الحسنه و شناسایی الگوهای موجود پرداخته شده است. سپس با جمع‌بندی متغیرها و الگوهای موجود به طراحی سؤالات مصاحبه پرداخته شده است. پس از شناسایی دقیق افراد خبره در این موضوع و انجام مصاحبه‌ها، از طریق تحلیل تم به طراحی الگوی مؤثر و کارآمد در زمینه افزایش جذب سپرده‌های مردمی صندوق امداد ولایت و الزامات مورد نیاز برای پیاده‌سازی اقدام شده است. همچنین برای اعتباریابی الگوی نهایی از تکنیک دلفی استفاده شده زیرا این تکنیک برای دریافت نظرات و درخواست‌های حرفه‌ای از یک گروه متخصصان در مورد یک موضوع بسیار مفید است. در واقع در این روش در چند راند و با استفاده از بازخورد کنترل شده تلاش بر این بوده است که به اتفاق نظر میان یک گروه از افراد خبره درباره یک موضوع خاص دست یافته شود.

روش تحقیق اول مورد استفاده در پژوهش - تحلیل مضمون

معرفی روش تحلیل تم

در این پژوهش از روش تحلیل تم کلارک و براون استفاده شده است. تحلیل تم روشی انعطاف‌پذیر، نسبتاً سریع برای تحلیل و بیان الگوهای درون داده‌ها است. دو روش برای رسیدن به تم‌ها وجود دارد: روش استقرایی و روش قیاسی. در روش استقرایی یا پایین به بالا، تم‌های شناسایی شده، ارتباط محکمی با خود داده‌ها دارند. در این شیوه داده‌های متنی یا غیرمتنی، کدگذاری شده و کدهای شبیه به هم در یک تم قرار می‌گیرند پس به‌طور منطقی تم‌های از قبل تعریف شده‌ای وجود ندارد و الگوها در طول تحلیل آشکار می‌شوند. از این‌رو تحلیل تم استقرایی شباهت‌هایی با نظریه داده‌بنیاد دارد. اما در روش قیاسی یا بالا به پایین، پژوهشگر پیش از کدگذاری، تم‌هایی را تعریف می‌کند و سپس کدها را به تم‌های موجود نسبت می‌دهد. لذا می‌توان گفت که تحلیل تم استقرایی داده‌محور است و تحلیل تم قیاسی پژوهشگر محور (کلارک و براون، ۲۰۰۶).

گام‌های اجرای پژوهش تحلیل مضمون

◇ آشنایی پژوهشگر با داده‌های جمع‌آوری شده؛

- ◇ ایجاد کدهای اولیه (سطح اولیه)؛
- ◇ جستجوی تم‌ها؛
- ◇ بازبینی تم‌ها؛
- ◇ تعریف و نام‌گذاری تم‌های فرعی؛
- ◇ تعریف و نام‌گذاری تم‌های اصلی؛
- ◇ گزارش‌نویسی.

ابزار جمع‌آوری داده در روش تحلیل مضمون

در پژوهش پیش رو از تکنیک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. همچنین بر اساس اهداف این پژوهش، سه پرسش اصلی از خبرگان این زمینه پرسیده شد تا نظرات آنان پیرامون چالش‌های تأمین مالی خرد در صندوق امداد ولایت تعیین شود و همچنین راهکارهای حل این چالش‌ها متناسب با تجربیات سایر مؤسسات مالی و یا راهکارهای مدیران اجرایی مورد بررسی شود. پرسش‌های اصلی این طرح به صورت زیر تعیین شدند:

۱. چه تجربیات مثبتی در ایران و یا سایر کشورها جهت تأمین مالی خرد وجود دارد؟
۲. چالش‌هایی که صندوق امداد ولایت برای تأمین مالی خرد با آن روبه‌رو شده است، چیست؟
۳. برای رفع این چالش‌ها چه راهکارهایی مدنظر است و تاکنون چه پروژه‌هایی علمياتی شده است؟

جامعه و نمونه آماری در روش تحلیل مضمون

در تحقیق پیش رو، جامعه هدف خبرگان و متخصصان امور مالی و بانکی مرتبط با تأمین مالی خرد تعیین شدند و از بین تعداد ۲۰ نفر از مدیران و کارگزاران صندوق امداد ولایت، به عنوان نمونه‌های این پژوهش به روش نمونه‌گیری هدفمند تعیین شدند.

روش تحقیق دوم مورد استفاده در پژوهش - مطالعه تطبیقی

ابزار جمع‌آوری داده در مطالعه تطبیقی

در پژوهش پیش رو برای ایجاد بستر مطالعه تطبیقی، شیوه تأمین مالی خرد بین کشورهای دنیا و جمهوری اسلامی ایران از روش مطالعه کتابخانه‌ای بهره گرفته شده است.

تحلیل داده در مطالعه تطبیقی

جهت نیل به اهداف تعیین شده ۵ مؤسسه مالی انتخاب شدند که به شرح ذیل

بودند:

◇ صندوق امداد ولایت؛

◇ بانک رسالت؛

◇ بانک قرض الحسنه مهر؛

◇ بانک Grameen؛

◇ بانک Rakyat.

برای پیدا کردن شاخص‌های قیاس بین مؤسسات مالی انتخاب شده، وبسایت‌ها، بیانیه‌های مأموریت، چشم‌اندازهای شرکت و فعالیت‌های مجازی این بنگاه‌های اقتصادی رصد شد و در نهایت شاخص‌های قیاس ده‌گانه زیر به‌عنوان معیارهای مطالعه تطبیقی مؤسسات مالی تعیین گردیدند:

۱. خدمات برخط؛

۲. دنبال‌کننده‌های فضای مجازی؛

۳. هویت برند؛

۴. بیانیه چشم‌انداز؛

۵. حسابرسی مالی برخط؛

۶. استراتژی‌های کلان؛

۷. مسئولیت‌های اجتماعی؛

۸. منابع تأمین مالی؛

۹. تسهیلات؛

۱۰. بخش‌بندی مشتریان.

نرم‌افزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

جهت بررسی داده‌های کیفی روش تحلیل مضمون و همچنین یافته‌های داده‌های

مطالعه تطبیقی از نرم‌افزار Maxqda استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش ابتدا مشارکت کنندگان در مصاحبه معرفی شده، آنگاه پس از جمع‌آوری داده‌های حاصل از مصاحبه به تجزیه و تحلیل یافته‌ها با استفاده از فرایند کدگذاری پرداخته می‌شود. کدگذاری طی سه مرحله باز، محوری و انتخابی صورت گرفته است. مرحله‌ی کدگذاری باز به مفهوم‌بندی و مقوله‌بندی تکه‌هایی از داده‌ها زیر یک نام، عنوان یا برچسب‌هایی اشاره دارد، سپس در مرحله‌ی کدگذاری محوری، داده‌های کدگذاری شده با یکدیگر مقایسه کرده و به‌صورت خوشه‌ها یا مقوله‌هایی که با هم تناسب دارند در آورده می‌شوند. در ادامه تم‌های اصلی و فرعی مشخص شده و آسیب‌ها و چالش‌ها شناسایی می‌شود و همچنین با مطالعه تطبیقی بین شیوه تأمین مالی خرد در ایران و بانک‌های سایر کشورها، الگوی کارآمد معین می‌گردد.

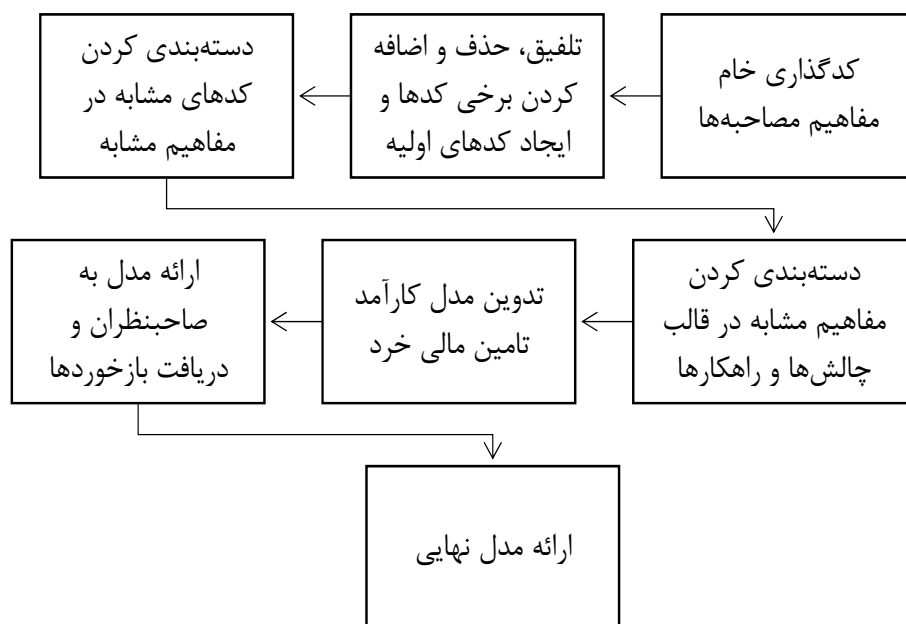
یافته‌های مرتبط با بخش تحلیل تم

اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد مصاحبه‌شونده

مصاحبه با تعداد ۲۰ نفر از افراد خبره در زمینه مالی و بانکی مرتبط با صندوق امداد ولایت انجام شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون

برای دستیابی به مفاهیم مد نظر در این پژوهش از گام‌های کدگذاری داده‌ها استفاده شد. در ابتدا مصاحبه‌های انجام گرفته به‌صورت نوشتاری درآمد و در نرم‌افزار Maxqda20 پیاده‌سازی شد. البته برای غنای بیشتر داده‌ها، از برخی از اسناد صندوق امداد ولایت و برخی از طرح‌های پژوهش‌های موازی نیز الهام گرفته شد تا به پژوهشگران به مدل دقیق‌تری برسند. شکل ۱ به‌صورت خلاصه مراحل تجزیه و تحلیل را نشان می‌دهد:

شکل ۱. مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها

در مرحله اول مصاحبه‌های پیاده‌سازی شده مورد کدگذاری خام واقع شدند. در این مرحله تعداد ۸۳ کد خام از مصاحبه‌ها استخراج شد. این کدها در مرحله بعدی مورد پایش واقع گرفتند و در نهایت ۳۹ کد به‌عنوان کدهای اولیه مورد تأیید قرار گرفتند. در مرحله بعدی کدهای ۳۹ گانه متناسب با اهداف تحقیق که همان طراحی مدل بهینه تأمین مالی خرد صندوق امداد ولایت بود، در دسته‌بندی‌های هشت‌گانه قرار گرفتند. پس از طبقه‌بندی کردن کدهای اولیه در دسته‌های هشت‌گانه، این مفاهیم در دو مقوله اصلی چالش‌های اصلی صندوق و همچنین راهکارهای رفع این چالش‌ها مشخص گردید. جدول ۸ چالش‌ها و راهکارهای تأمین مالی صندوق امداد ولایت را مشخص می‌کند. همچنین در قسمت بحث و نتیجه‌گیری مدل کارآمد تأمین مالی خرد توسط صندوق امداد ولایت به شکل مبسوطی مورد بررسی قرار می‌گیرد و با مدل‌های مشابه داخلی و خارجی مورد سنجش و قیاس قرار خواهد گرفت. در قسمت چالش‌ها عمدتاً چالش‌های فعلی صندوق امداد ولایت از منظر کارشناسان این صندوق و همچنین خبرگان مالی مورد بررسی قرار گرفت و همچنین راهکارها نیز بر اساس اسناد این صندوق و همچنین نظرات افراد مصاحبه‌شونده تعیین شد:

جدول ۱. چالش‌ها و راهکارهای تأمین مالی صندوق امداد ولایت

چالش‌ها	راهکارها
چالش‌های فناورانه آشنایی محدود بازار هدف چالش‌های فرایندی-مقرراتی چالش‌های منابع انسانی	تأمین مالی نوین اقتصاد پلتفرمی چابک‌سازی حضور میدانی مؤثر آمیخته بازاریابی بهینه

چالش‌های صندوق امداد ولایت

چالش‌های فناورانه

جدول ۲ برخی از مشکلات تکنولوژیک صندوق امداد ولایت را تشریح می‌کند:

جدول ۲. برخی از مشکلات تکنولوژیک صندوق امداد ولایت

عملیات ناموفق بانکی کارت‌ها
نداشتن شماره شبا
نبود صندوق امانت
کمبود تعداد شعب
دسترسی سخت به عملیات بانکی

آشنایی محدود بازار هدف

جدول ۳ برخی از مشکلات صندوق امداد ولایت در نفوذپذیری در جامعه را نشان

می‌دهد:

جدول ۳. برخی از مشکلات صندوق امداد ولایت در نفوذپذیری در جامعه

متخصص نبودن کارمندان
جذب سنتی در عصر مدرن
عدم تمایل اهل تسنن به سرمایه‌گذاری
عدم شناخت کافی صندوق
نقص در پوشش گسترده جامعه هدف
قدمت‌دار بودن سایر مؤسسات

چالش‌های فرایندی - مقرراتی

جدول ۴ برخی از اشکالات ساختاری صندوق امداد ولایت را مشخص می‌کند:

جدول ۴. برخی از اشکالات ساختاری صندوق امداد ولایت

نگاه محدود به فعالیت اقتصادی
محدودیت اساسنامه صندوق
عدم دسترسی به دسته چک
ممنوعیت پرداخت تسهیلات درصدا
ممنوعیت پس‌انداز با جایزه

چالش‌های منابع انسانی

جدول ۵ چالش‌های منابع انسانی صندوق امداد ولایت را نشان می‌دهد:

جدول ۵. چالش‌های منابع انسانی صندوق امداد ولایت

کمبود تخصص در بدنه عملیاتی
نگاه غیرمالی-بانکی برخی از مدیران
تخصص محدود در برخی از مدیران

راهکارهای کارآمدسازی صندوق امداد ولایت

تأمین مالی نوین

جدول ۶ برخی از راهکارهای تأمین مالی نوین را بیان می‌دارد:

جدول ۶. برخی از راهکارهای تأمین مالی نوین

ایجاد بستر Crowdfunding
استفاده از ظرفیت سایر صندوق‌های خیریه
دادن هبه به صندوق
انتشار اوراق قرضه

یکی از متخصصان در توضیح ساختار Crowdfunding اظهار داشت که کراود فاندینگ در واقع به‌منظور حمایت مالی از هنرمندان، کارآفرینان، صاحبان ایده و استارت‌آپ‌ها

به وجود آمده است. می‌توان کراودفاندینگ را یکی از راه‌های نجات صنعت، تکنولوژی و هنر یک جامعه دانست.

در یک پروژه کراودفاندینگ، فرد کارآفرین یا هنرمند، کمپین خود را ایجاد کرده و مردم از طریق حمایت‌های مالی خود (حتی به مقادیر بسیار اندک) سرمایه مورد نیاز وی را فراهم کرده و او را از فرایند بسیار دشوار جذب سرمایه از مراکز دولتی و یا خصوصی بی‌نیاز می‌کنند. به همین دلیل فرد کارآفرین یا هنرمند می‌تواند با خیالی آسوده‌تر و با تمرکز بیشتری بیشتر بر روی پروژه خود کار کند. نکته مهمی که نباید از آن بگذریم این است که در یک پروژه کراودفاندینگ فرد حمایت‌کننده نیز می‌تواند از مزایای ویژه‌ای برخوردار شود. اولین و مهم‌ترین ارزشی که کراودفاندینگ ایجاد می‌کند این است که با هزینه‌ای کم می‌توان کمک بزرگی به چرخه اقتصادی، هنر و صنعت کشور کرد. از طرفی در برخی از پروژه‌ها، فرد صاحب کمپین امکانات ویژه‌ای را برای حامیان خود در نظر می‌گیرد. به‌عنوان مثال به آن‌ها تعهد می‌دهد که بعد از تولید یک محصول خاص، آن را با قیمتی پایین‌تر و یا با شرایطی ویژه در اختیار حامیان مالی خود قرار دهد.

اقتصاد پلتفرمی

جدول ۷ برخی از راهکارهای اقتصاد پلتفرمی را نمایش می‌دهد:

جدول ۷. برخی از راهکارهای اقتصاد پلتفرمی

حضور در بستر اندروید و Ios
ایجاد ساختار افتتاح حساب مجازی
ایجاد ساختار وام‌دهی مجازی

همچنین یکی دیگر از متخصصان صندوق امداد ولایت اظهار داشت که با توجه به جایگاه نهادی کمیته امداد و اعتماد مردم و مسئولین نظام و توان استفاده از رسانه ملی و رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی؛ پایه‌ای‌ترین اقدام در جلب نظر عامه مردم و نیکوکاران؛ فراخوان عمومی و تبلیغات رسانه‌ای و انعکاس عملکرد امداد در ایجاد مشاغل خرد و خانگی و رفع نیازها و مشکلات نیازمندان می‌باشد.

چابک‌سازی

جدول ۸ برخی از راهکارهای چابک‌سازی را نشان می‌دهد:

جدول ۸. برخی از راهکارهای چابک‌سازی

استفاده از اوراق قرض‌الحسنه به‌عنوان وثیقه
لزوم تصمیم‌گیری درباره ارتباط با بانک مرکزی
استقلال کامل از کمیته امداد
تعیین تکلیف جریان درآمدی
داشتن افق ۱۴۰۵
تعیین تکلیف ماهیت مؤسسه

حضور میدانی مؤثر

جدول ۹ برخی از راهکارهای فعالیت‌های میدانی مؤثر را نشان می‌دهد:

جدول ۹. برخی از راهکارهای فعالیت‌های میدانی مؤثر

استفاده از پزها در مغازه‌ها
افزایش تعداد خودپردازها
افزایش تعداد شعب

آمیخته بازاریابی بهینه

جدول ۱۰ راهکارهای بازاریابی بهینه را مشخص می‌کند:

جدول ۱۰. راهکارهای بازاریابی بهینه

استفاده از شعب به‌عنوان تبلیغ
استفاده از ابزارهای دیجیتال ردگیری مشتری
ایجاد شبکه بین خیرین و شبکه‌سازی بین آن‌ها
استفاده از بازاریابی دهان به دهان
حرفه‌ای شدن منابع انسانی

همچنین یکی دیگر از متخصصان در تبیین حرفه‌ای شدن منابع انسانی در صندوق

تأکید داشت که آموزش‌های صحیح برخورد با مشتری، آموزش به‌روز شدن با روندهای دیجیتالی روز، آموزش اصول و فنون مذاکره و از این قبیل فعایت‌ها می‌تواند به تخصصی شدن نیروی انسانی در صندوق، کمک شایانی داشته باشد.

جمع‌بندی

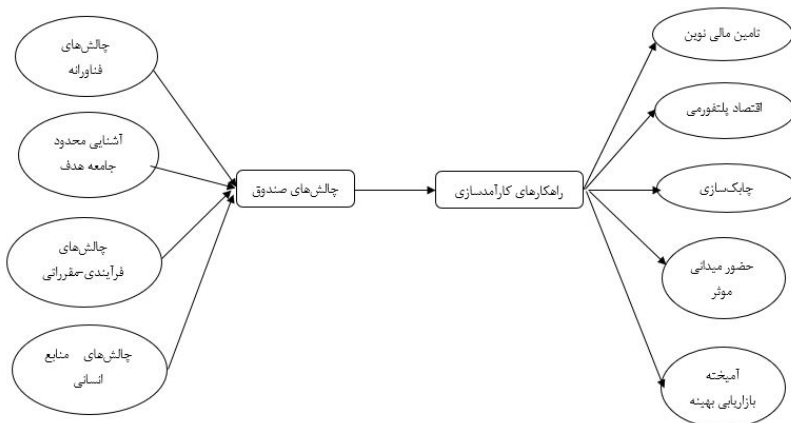
پس از بررسی بانک‌های رسالت، صندوق امداد ولایت، بانک قرض‌الحسنه مهر ایران، بانک گرامین و بانک رایکات، ۱۰ فاکتور مهم این مؤسسات مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که صندوق امداد ولایت در حیطه‌های بانکداری الکترونیک و حضور در شبکه‌های اجتماعی با ضعف جدی روبه‌رو است و همچنین سند مشخصی از بیانیه‌های استراتژیک شرکت در وبسایت این صندوق رؤیت نشد. همچنین با در نظر گرفتن بانک‌های خارجی گرامین و رایکات مشخص شد که صندوق امداد ولایت در بخش‌بندی مخاطبان خود دچار سردرگمی است و در وبسایت صندوق، نشانه‌ای از بخش‌بندی مشتریان رؤیت نشد. همچنین داده‌های حاصل از روش تحقیق تحلیل مضمون تشریح و دو مفهوم اصلی آسیب‌های صندوق امداد ولایت و راهکارهای کارآمدسازی این صندوق به شکل مبسوطی توضیح داده شد.

بحث و نتیجه‌گیری

شیوه تأمین مالی خرد یکی از انواع مدل‌های بانکداری در سراسر دنیا است و در کشور ما ابزار قرض‌الحسنه یکی از راه‌های تحقق این سبک از بانکداری است. در فصول قبلی مبنای نظری بانکداری، انواع مدل‌های بانکداری و شیوه تأمین مالی به‌صورت قرض‌الحسنه مورد بررسی قرار گرفت و همچنین با توجه به لزوم شناسایی چالش‌ها و آسیب‌های این سبک از تأمین مالی در صندوق امداد ولایت کمیته امداد امام خمینی (ره) و ارائه راهکارهای کارآمدسازی این صندوق، روش پژوهش کیفی مطالعه تطبیقی و تحلیل مضمون برای نیل به اهداف این پژوهش تعیین گردید. همچنین در فصل قبلی یافته‌های مصاحبه‌ها و اسناد مورد بررسی قرار گرفت و آسیب‌ها و راهکارهای مقابله با این چالش‌ها کشف گردید. در فصل پیش رو مدل کارآمدسازی صندوق امداد ولایت تشریح خواهد شد و با مدل‌های کارآمد موجود در دنیا مقایسه انجام و پیشنهادهای ارائه خواهد شد.

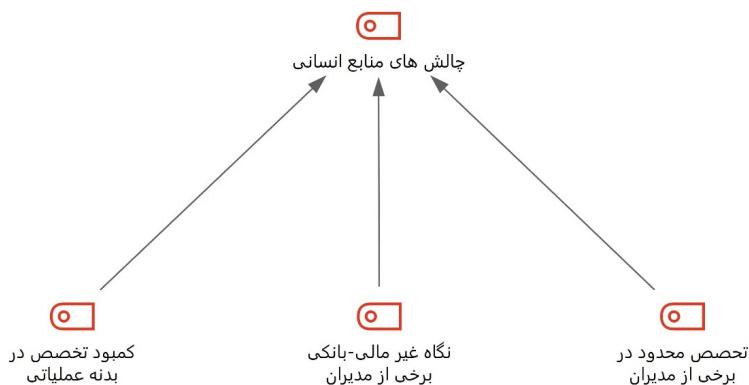
مدل پیشنهادی کارآمدسازی صندوق امداد ولایت

پس از بررسی مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان صندوق امداد ولایت، ۲ محور اصلی این پژوهش که همان چالش‌های صندوق امداد ولایت و همچنین راهکارهای کارآمدسازی این صندوق بود، کشف شد و زیرمقوله‌های هر کدام از این مفاهیم اصلی نیز تعیین گشت. مدل اصلی کارآمدسازی صندوق امداد ولایت ذیل به شرح شکل ۲ است. همچنین پس از ارائه مدل اصلی، زیر مدل‌ها نیز ارائه شد:

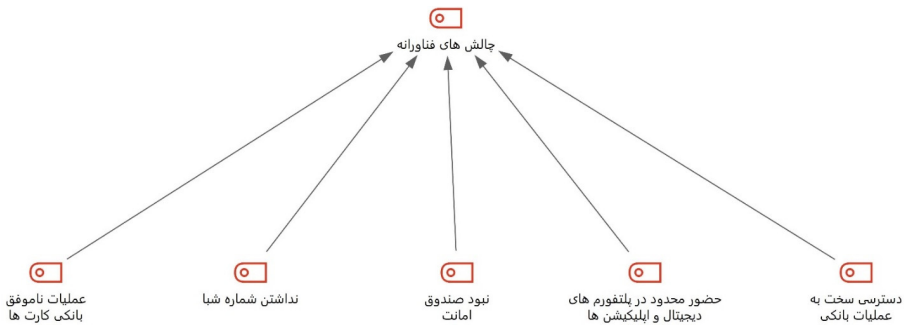

شکل ۲ کارآمدسازی صندوق امداد ولایت امام خمینی (ره)

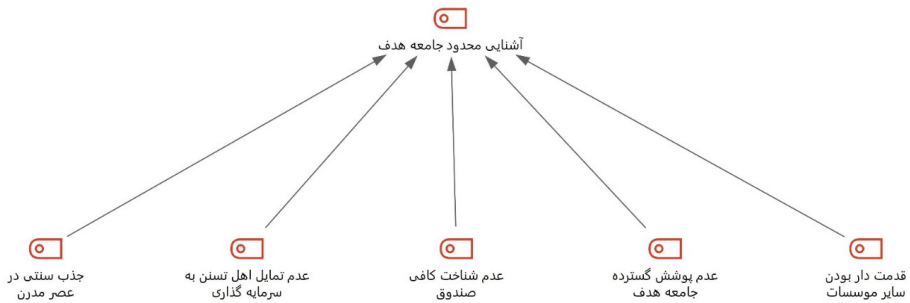
بر اساس مدل مطرح شده، زیر مدل‌هایی برای هر یک از چالش‌ها و راهکارهای کارآمدسازی متصور است که به شرح شکل ۳ تا شکل ۱۱ است:

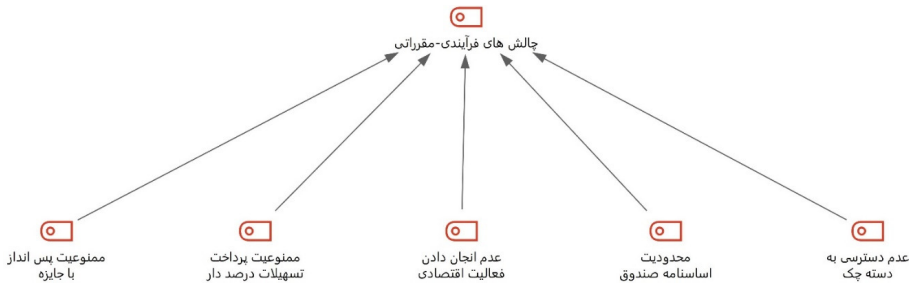
شکل ۳. چالش‌های صندوق امداد ولایت، «چالش‌های منابع انسانی»

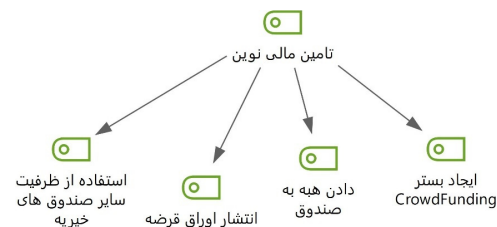
شکل ۴. چالش‌های صندوق امداد ولایت، «چالش‌های فناوریانه»

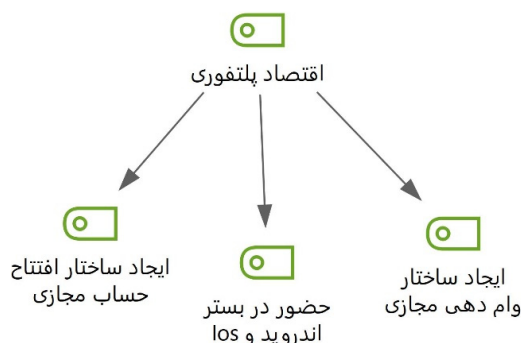
شکل ۵. چالش‌های صندوق امداد ولایت، «آشنایی محدود جامعه هدف»

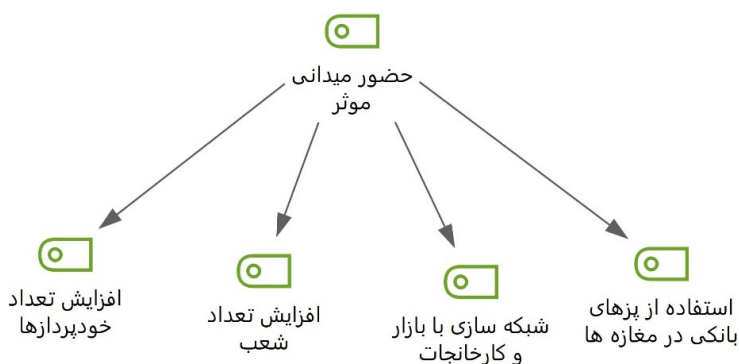
شکل ۶. چالش‌های صندوق امداد ولایت، «چالش‌های فرآیندی-مقرراتی»

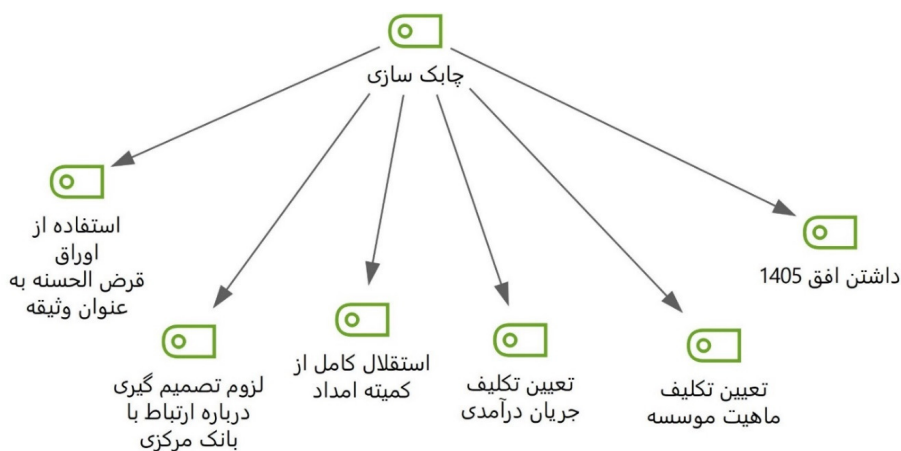
شکل ۷. کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، «تأمین مالی نوین»

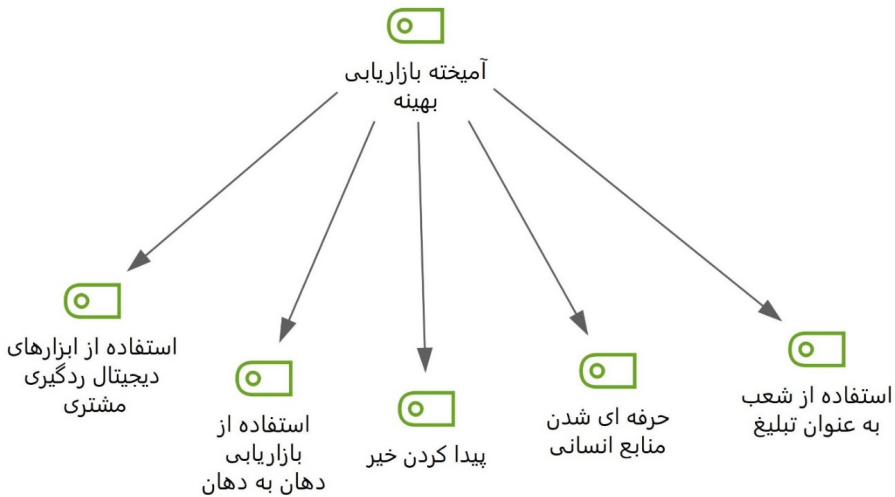
شکل ۸. کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، «اقتصاد پلتفومی»

شکل ۹. کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، «حضور میدانی مؤثر»

شکل ۱۰. کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، «چابک سازی»

شکل ۱۱. کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، «آمیخته بازاریابی بهینه»

کارآمدسازی صندوق امداد ولایت

همان‌طور که در مدل کارآمدسازی صندوق امداد ولایت اشاره شد، این صندوق با ۳ چالش اصلی روبه‌رو است که تأمین سرمایه در این صندوق را با مشکل مواجه ساخته است. نخستین معضل، چالش‌های علمياتی است که خود شامل دسترسی سخت به عملیات بانکی و کمبود تعداد شعب است. دومین چالش، مرتبط به چالش‌های فرهنگی است. در این دسته از چالش‌ها، صندوق ویژگی‌های عصر مدرن را در راستای جذب سپرده در نظر گرفته؛ به‌طور مثال با توجه به حساسیت اهل تسنن نسبت به ربوی بودن بانک‌ها، راهکاری اتخاذ نشده است و همچنین متخصص بودن نیروی انسانی در این صندوق به شکل دقیقی پیگیری نمی‌شود. سومین دسته از چالش‌ها معضلات بروکراتیک است که عمدتاً به خلاهای موجود در اساسنامه برمی‌گردد. عدم رویکرد مشخص صندوق نسبت به تعامل با بانک مرکزی و همچنین تعیین تکلیف نشدن در ارتباط با تغییر ماهیت صندوق از یک مؤسسه قرض‌الحسنه به یک بانک است. در ادامه به برخی از مهم‌ترین راهبردهای علمياتی حل این مشکلات از منظر خبرگان پرداخته شده است:

ایجاد بستر Crowdfunding

این، فرایند تأمین بودجه یک پروژه یا پروژه با جمع‌آوری مبالغ اندک از تعداد

زیادی از افراد است. کراودفاندینگ برای استارت‌آپ‌ها یک روش معمول جذب سرمایه بوده و اغلب توسط مخترعان، کارآفرینان، موسیقی‌دانان، فیلمسازان، هنرمندان و مؤسسات خیریه نیز از این روش استفاده می‌کنند.

استفاده از بازاریابی دیجیتال در صندوق

ارزیابی دیجیتالی باعث شده است که تمامی کسب‌وکارها از این نوع از بازاریابی استفاده کنند یکی از این کسب‌وکارها که از این نوع بازاریابی استفاده کرده است بانک‌ها می‌باشند. بنابراین اگر کارهایی مانند صنعت بانکداری از بازاریابی دیجیتالی استفاده نکنند باعث می‌شود که رونق کاری خود را از دست بدهند با این حال زمانی که این اتفاق می‌افتد باعث می‌شود که سود کمتری نصیب کسب‌وکارها شود. با این حال بانک‌ها می‌توانند با استفاده از بازاریابی دیجیتالی به میزان زیادی به مشتری دست پیدا می‌کنند و ایجاد مشتری زیاد باعث می‌شود که سودآوری برای این سازمان بیشتر شود و همین‌طور از سایر بانک‌های دیگر نیز قوی‌تر باشد.

ایجاد تخصص در نیروی انسانی صندوق

به‌طور کلی باید توجه داشت استفاده از نیروی انسانی غیرمتخصص، می‌تواند به تنهایی به عاملی تبدیل شود که مشتری از مؤسسه مالی تجربه ناخوشایندی داشته باشد و در بازاریابی دهان به دهان، نکات منفی را انتقال دهد. در راستای توانمندسازی نیروی انسانی در صندوق امداد ولایت می‌توان به راهبردهای زیر اشاره کرد که همراستا با نتایج پژوهش سید جوادین (۱۳۸۸) است:

عامل اول در توانمند نمودن کارکنان، توجه به رشد فردی و طراحی شغلی و عامل دوم توجه به مسائل نیروی انسانی و تیم‌های کاری است.

تغییر ماهیت صندوق به یک بانک قرض‌الحسنه

ترغیب اسلام به امر قرض‌الحسنه و اهتمام مسئولان نظام به گسترش آن از یک طرف، وجود مؤسسه‌های منظم و گسترده، به نام صندوق‌های قرض‌الحسنه و تأثیرگذاری جدی آن‌ها بر متغیرهای پولی از طرف دیگر، و وجود زمینه‌های انحراف و تخلف و به وجود آمدن معضلات اجتماعی از سوی دیگر، وضعیت فعلی را به جایی رسانده که لازم است برای نظارت و کنترل مؤسسه‌های بزرگ قرض‌الحسنه، ساختار جدیدی زیر نظر مستقیم

بانک مرکزی و با محوریت رفتار انسانی قرض الحسنه، به نام بانک قرض الحسنه تعریف شود.

توجه به الزامات و حساسیت‌های اهل تسنن

با توجه به اینکه عمده مسلمانان اهل تسنن ایران از دو مذهب حنفی ساکن در استان‌های سیستان و بلوچستان، بخش‌هایی از استان هرمزگان، استان خراسان شمالی و استان خراسان جنوبی و نیز مذهب شافعی ساکن در استان‌های آذربایجان غربی، کرمانشاه، گلستان، کردستان و هرمزگان می‌باشند، می‌توان از راهبردهای زیر استفاده کرد:

- ◇ در صورت امکان حذف دریافت کارمزد ۲ درصدی از مشتریان اهل سنت؛
- ◇ دریافت هزینه واقعی از مشتریان اهل سنت با تأیید علمای سنی محلی.

شیوه نوین تأمین مالی با الگوبرداری از بانک گرامین

اعتبار دادن به فقیران به آن‌ها اجازه می‌دهد تا توانایی‌های بالقوه خود را، سریعاً به اجرا درآورند؛ توانایی‌هایی مثل بافندگی، پرورش غلات و میوه، برنج‌کوبی و تولید صنایع دستی. پولی که از این طریق به‌دست می‌آورند ابزار و کلیدی است برای بروز توانایی‌های دیگر و نیز به آن‌ها کمک می‌کند تا پتانسیل‌های خویش را کشف کنند. به‌عبارت دیگر، محمد یونس، تصمیم گرفت مردم فقیری را که زمین ندارند، به‌عنوان یک فرصت اقتصادی برای سرمایه‌گذاری مورد توجه قرار دهد.

نتیجه چنین تصمیمی، پس از سال‌ها تلاش و پیگیری، تأسیس مؤسسه‌ای با نام «بانک گرامین در بنگلادش بود که موفقیت آن، الگوبرداری برای برنامه‌های مشابهی در سطح جهانی را به‌دنبال داشت.

حال سؤال این است که این برنامه‌ها چگونه به افرادی که وثیقه بانکی، ضامن و نیز دیگر ویژگی‌های لازم برای گرفتن وام را ندارند، وام می‌دهند؟ طبیعتاً باید ریسک عدم پرداخت اقساط چنین وام‌هایی، به نحو مناسبی مدیریت شود. چهار خصوصیت بارز در مواجهه با این ریسک در گرامین بانک، عبارتند از: قرض دادن پول به گروه‌های کوچک به جای افراد، هدف‌گذاری برای پرداخت بخش عمده وام‌ها به زنان، پیشنهاد اعطای وام در سطوح مختلف و پیشنهاد نرخ بهره‌ای بالاتر از نرخ بهره رایج.

محدودیت‌های پژوهش

- ◇ زمان بردن هماهنگی با خبرگان و مدیران صندوق امداد ولایت؛
- ◇ عدم دسترسی به مدیران سطح استانی صندوق امداد ولایت جهت طراحی بهتر مدل کارآمدسازی.

جمع‌بندی

با ارائه مدل کارآمدسازی صندوق امداد ولایت، چالش‌ها و آسیب‌های این صندوق شناسایی شد و در ادامه با بیان راهبردهای عملیاتی، سعی شد تا مشکلات این صندوق مرتفع شود.

فهرست منابع

- ابراهیمی، سجاد و باغستانی‌مبیدی، مسعود. (۱۳۹۰). مقایسه بانک تجاری و نهاد قرض‌الحسنه در حوزه تأمین مالی خرد، مجله اقتصادی، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی (۱۱)، ۱، ۸۸-۷۳.
- ابزارهای مالی اسلامی (صکوک)، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- احمد، خان و اعجاز، عبیداله و محمد؛ خان، طریق‌اله. (۱۳۹۱). تأمین مالی خرد اسلامی، (ترجمه سید محمدرضا سید نورانی). تهران: پژوهشکده پولی و بانکی - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- ادیب حاج‌باقری، محسن پرویزی، سرور صلصالی مهوش، (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق کیفی، تهران، انتشارات بشری.
- استروس، آنسلم و کرین، جولیت. (۱۳۹۰). اصول روش تحقیق کیفی، (ترجمه محمدی، بیوک)، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. اسمعیلی‌گیوی، حمیدرضا و طالبی، محمد. (۱۳۸۹). تأمین مالی اسلامی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- استروس، آنسلم و کرین، جولیت. (۱۳۹۰). مبانی پژوهش کیفی، (ترجمه افشار، ابراهیم)، تهران: نشر نی.
- ایمان، محمدتقی، (۱۳۹۰). مبانی پارادایمی روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- جعفرپور، محمود و فیاضی، مرتضی. (۱۳۸۹). شناسایی و رتبه‌بندی راهبردهای جذب منابع در شبکه بانکی کشور (مطالعه موردی در یکی از بانک‌های دولتی). دومین کنفرانس بین‌المللی بازارهای خدمات مالی، آذر ۱۳۸۹، تهران.
- حریری، نجلا (۱۳۸۵)، اصول و روش‌های پژوهشی کیفی، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- حسن‌زاده، علی و ازوجی، علاءالدین و قوبدل، صالح، (۱۳۸۵). بررسی آثار اعتبارات خرد در کاهش فقر و

- نابرابری‌های درآمدی، مجله اقتصاد اسلامی، ۴۵-۶۹.
- خاکی، غلامرضا، (۱۳۷۸). روش تحقیق با رویکرد به پایان‌نامه‌نویسی، تهران: نشر مرکز تحقیقات علمی کشور با همکاری کانون فرهنگی انتشاراتی درایت.
- خاکی، غلامرضا، (۱۳۹۶). روش تحقیق گرانددی در مدیریت (با رویکرد پایان‌نامه‌نویسی)، تهران: نشر فوژان.
- خاکی، نرگس، (۱۳۸۸). کاهش و تأمین مالی خرد (مطالعه موردی بانک کشاورزی)، مجله مطالعات مالی، ۳، ۱۱۱-۱۳۶.
- خنیفر، حسین و مسلمی، ناهید، (۱۳۹۶). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی، تهران: نگاه دانش.
- دی، آگیون و بیتریز، آرمنداریز و مرداک و جانانان. (۱۳۹۰). اقتصاد تأمین مالی خرد: نگرشی نهادی به فقرزدایی و درک عمیق‌تر محدودیت‌ها در جامعه بشری، (ترجمه محمود توسلی). تهران: پژوهشکده پولی و بانکی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- روش‌های پیشرفته پژوهش در علوم انسانی، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان. فرهنگی، علی‌اکبر و صفرزاده، حسین، (۱۳۸۵).
- روش‌های تحقیق در علوم انسانی (با نگرشی بر پایان‌نامه‌نویسی)، تهران: پیام پویا.
- سیفلو، سجاد و خوانساری، رسول. (۱۳۹۰). مشکلات و راهکارهای تجهیز منابع از طریق قرض‌الحسنه، ویژه‌نامه بانکداری اسلامی، صص ۴۴-۵۱.
- شهدی‌نسب، مصطفی. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی تأمین مالی خرد در بانک‌های ایران: درس‌های برای طراحی نظام تأمین مالی خرد اسلامی، دو فصلنامه علمی-پژوهشی، جستارهای اقتصادی ایران، س ۱۱، (۲۱)، ۱، ۹۷-۱۲۴.
- صفری، جلیل و غریب، ایمان. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر جذب منابع بانکی در بانک انصار، فصلنامه توسعه مدیریت پولی و بانکی، ۱ (۱): صص ۵۷-۷۲.
- عرفانی، علیرضا و همتی، مرضیه. (۱۳۹۳). رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر منابع بانکی استان سمنان به روش تاپسیس، دو فصلنامه اقتصاد پولی، مالی، ۲۱ (۸): صص ۶۲-۸۴.
- فلیک، اووه (درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی.
- قاسمی، عبدالرسول و ستاری‌فر، محمد و مرتضوی‌فر، زینب. (۱۳۸۹). ارزیابی تحلیلی و تجربی تأثیر تأمین مالی خرد بر درآمد و مصرف خانوار، مجله تحقیقات اقتصادی، (۹۶)، ۱، ۲۰۵-۱۸۱.
- قلی‌زاده، محمدحسن و شعبانی کاکرودی، حامد. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر تجهیز منابع و جذب سپرده‌ها در بانک‌های دولتی: مورد بررسی بانک‌های دولتی استان گیلان، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۹۳، صص ۳۸-۴۱.
- گالبرایت، جان کنت، (۱۳۶۶). ماهیت عمومی فقر، (ترجمه عادل، سید محمدحسین). تهران: انتشارات اطلاعات.

- مارشال، کاترین و راس من، گرچن ب. (۱۳۸۱). روش تحقیق کیفی، (ترجمه پارسائیان، علی و اعرابی، سید محمد). تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- محقق‌نیا، محمدجواد و باوفا گلیان، علی اکبر. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل مؤثر بر تأمین مالی خرد در ایران. فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، ۱۷ (۶۵)، ۱۹۹-۲۲۲.
- محمدپور، احمد، (۱۳۸۹). ضد روش منطق و طرح در روش شناسی کیفی، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان. موسویان، سید عباس (۱۳۹۲).
- محمدخانی، مجید و بهرامیان، رضا و دلیل‌گو، سعید (۱۳۹۰)، بررسی توانمندسازی مدجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) از طریق طرح‌های خودکفایی در استان اصفهان، ۱۸۳-۲۰۲.
- مرکز برنامه‌ریزی و فناوری اطلاعات، (۱۳۹۱). سالنامه آماری سال ۱۳۹۱ کمیته امداد امام خمینی (ره)، تهران: کمیته امداد.
- مصباحی مقدم، غلامرضا و میسمی، حسین و عبدالهی، محسن؛ قائمی‌اصل، مهدی. (۱۳۹۰). وقف به مثابه منبع تأمین مالی خرد اسلامی ارائه الگوی تشکیل مؤسسات تأمین مالی خرد وقفی کشور، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۲ (۵)، ۹۱-۱۳۰.
- موسویان، سید عباس و نظریور، محمد. (۱۳۹۳). از نظریه تا عمل بانکداری بدون ربا، مؤسسه فرهنگ دانش و اندیشه معاصر.
- میرزایی، خلیل، (۱۳۹۵)، کیفی پژوهی: پژوهش، پژوهشگری و پژوهش نامه نویسی، تهران: فوژان.
- میسمی، حسین و حسن‌زاده، علی؛ شهیدی‌نسب، مصطفی (۱۳۹۱). رویکردی مرحله‌ای برای استفاده از عقود مشارکتی در تأمین مالی خرد اسلامی، اندیشه مدیریت راهبردی، ۲ (۱۲)، ۶۲-۳۳.
- نجفی، بهاء‌الدین و یعقوبی، وحید. (۱۳۸۴). تأمین مالی خرد: راه کارهای نوین برای کاهش فقر در جوامع روستایی، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۳ (۴۹).
- نخعی، محسن، حسینی، سید ابراهیم و جعفری، مریم. (۱۳۹۳). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب مشتری در بانک قرض‌الحسنه مهر ایران استان خراسان رضوی، اولین همایش ملی بازاریابی، فرصت‌ها و چالش‌ها، اردیبهشت ۱۳۹۳، دانشگاه فردوسی مشهد.
- هادوی‌نیا، علی‌اصغر و عرب بافرانی، بهنام. (۱۳۹۵). بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض‌الحسنه، فصلنامه علمی-ترویجی اقتصاد و بانکداری اسلامی، ۱۳ (۱۶).
- یعقوبی، جعفر. (۱۳۸۴). بررسی اثرات اعتبارات خرد بر اشتغال زنان روستایی استان زنجان، پژوهش زنان، ۳ (۱)، ۱۴۶-۱۲۵.

References

- Acclassato Houensou, D., & Senou, M. M. (2019). Incentive scheme and productivity in microfinance institutions in Benin.
- Ahmed, H. (2002). Financing microenterprises: An analytical study of Islamic microfinance institutions. *Islamic Economic Studies*, 9 (2).
- Armendariz, B., & Labie, M. (Eds.). (2011). *The handbook of microfinance*. World scientific.
- Becchetti Leonardo & Castriota Stefano. (2011). Does Microfinance Work as a Recovery Tool After Disasters? Evidence from the 2004 Tsunami. *World Development*, Vol39, No6, pp 898–912. 44.
- Beg, S. A. N. A. (2016). Prospects, problems and potential of Islamic banking in India. *International Journal of Accounting and Financial Management Research*, 6 (3), 9-20. Faruq Ahmad ,Abu Umar and Ahmad ,A. B. Rafique: "Islamic Microfinance"; A Case Study of Australia;Humanomics, Vol. 25, No. 3, 2009.
- Besley, T. & Coate, S. (1995), "Group lending, repayment incentives and social collateral", *Journal of Development Studies*, Vol. 46, No. 3, pp. 1
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Chmelíková, G., Krauss, A., & Dvouletý, O. (2018). Performance of microfinance institutions in Europe—Does social capital matter. *Socio-Economic Planning Sciences*.
- El-Komi, M., & Croson, R. (2013). Experiments in Islamic microfinance. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 95, 252-269.
- Fall, F., Akim, A. M., & Wassongma, H. (2018). DEA and SFA research on the efficiency of microfinance institutions: A meta-analysis. *World Development*, 107 (1), 176-188.
- Gonzalez-Vega, Claudio (1994), "Stages in the Evolution of Thought on Rural Finance. A Vision from The Ohio State University," Economics and Sociology Occasional Paper No. 2134, Columbus, Ohio: The Ohio State University.
- Hamzah Z. Analysis Problem of Baitul Maal Wat Tamwil (BMT) Operation in Pekanbaru Indonesia Using Analytical Network Process (ANP) Approach. 2013; 3 (8): 215–28.
- Mughal; Mohammad Zubeir, (2011), "Islamic microfinance". International seminar on financial inclusion for central Asia, the Caucasus and south asia.
- RiwajantiNur Indah. (2014). Exploring the Role of Islamic Microfinance Institution in Poverty Alleviation Through Microenterprises Development, A Case Study of Islamic Financial Cooperative (BMT) in Indonesia. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 7, pp49-66.
- Role of National Bank for Agriculture and Rural Development (NABARD) and Small Industries Development Bank of India (SIDBI) in Indian Micro-finance, (2016), Jahangir Ahmad Bhat α & Dr. Pushpender Yadav.
- Sakai M, Marijan K. Mendayagunakan Pembiayaan Mikro Islami. 2008; 17. Available from: http://www.smeru.or.id/report/training/menjembatani_penelitian_dan_kebijakan/untuk_organisasi_advokasi/files/73.pdf.
- Schreiner. M, A Framework for the discussion of the social Benefits of Mircofinance, 1999. Center for social development Washington University, June.
- Seibel, H. D., & Dwi Agung, W. (2006). Islamic microfinance in Indonesia (No. 2006, 2). Working paper.
- Shariff, M. N. M. (2012). Factors affecting repayment performance in microfinance programs in Malaysia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62 (1), 806-811.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques*. Thousand Oaks, CA: Sage publications.

Wahibur Rohman. (2013). Baitul Maal Wat Tamwil and Poverty Empowerment. Qudus International Journal Of Islamic Studies. Volume 1 | Number 2 | July-December 201 3.

Wakilur, Rahman, M; Jianchao, Luo; Salehudin, Ahmed and Wang Xiaolin, (2012) The Synthesis of Grameen Bank, BRAC and ASA Microfinance Approaches in Bangladesh.

Yemen Microfinance network report; "Microfinance in Yemen, Hopes vs. Reality"; A first insight into the impact of war on the industry, 2015.

ZamZami, A. & Grace, L. (2003), "Islamic Banking Principles Applied to Microfinance," New York: United Nations Capital Development Fund.

